

bestemte bias, for metodevalg og sikkert også for hva som teller som gode forklaringer.

Vitenskapelig arbeid krever imidlertid institusjoner, organisering og samarbeid. Det finnes – og må finnes – verdier og normer som styrer hvordan vitenskapelige samfunn fungerer, for at kunnskapsproduksjon skal være mulig. I tillegg til epistemologiske normer trenger vitenskapen som institusjon **sosiale normer**. Et innflytelsesrikt forsøk på å beskrive vitenskapens sosiale normer er Robert Mertons KUDOS-normer (Merton, 1942).

- K** «kommunisme»: Vitenskapelige resultater er felles eierskap, og resultater må ikke holdes hemmelige eller skjules.
- U** «universalisme»: Vitenskapelige påstander må vurderes etter universelle, upersonlige kriterier, altså uten å trekke inn forhold ved vedkommende som fremsetter dem som kjønn, klasse, religion, nasjonalitet.
- D** «desinteresse»: Vitenskapsfolk må arbeide slik at deres personlige interesser ikke har innflytelse på resultatet av undersøkelsene. Det innebærer også at politiske og økonomiske interesser ikke må styre hvordan svarene evalueres.
- OS** «organisert skeptisisme»: Alle hypoteser og teorier må utsettes for diskusjon, evaluering og kritikk, og ingenting må få lov til å unndra seg kritiske undersøkelser.

Tanken er at slike normer har vært, og er, avgjørende for at vitenskapelig arbeid skal resultere i fremskritt. Sånn sett er KUDOS-normene ment å gå hånd i hånd med de epistemologiske normene for hvordan man går fra observasjoner til kunnskap. Det betyr ikke at de er ukontroversielle. Vi kan for eksempel ikke hele tiden stille spørsmål

ved grunnleggende oppfatninger, som OS kanskje antyder, og vi skal nedenfor se på argumenter for at både U og D må nyanseres.

Man må også spørre om i hvilken grad KUDOS-normene blir etterlevd – eller om de i det hele tatt er blant normene som *faktisk* veileder vitenskapelig arbeid. Vitenskapssosiologi som felt undersøker nettopp normer og praksiser som karakteriserer vitenskapelig aktivitet – ikke bare hva vitenskapsfolk bør eller tror de bør gjøre, men hva de faktisk *gjør*, og hvordan det påvirker kunnskapsproduksjonen.

I seksjon 8.2 og 8.3 tar vi opp noen måter verdier kan påvirke vitenskapelig arbeid på, og i seksjon 8.4 noen mulige konsekvenser for den sosiale organiseringen av vitenskapelige institusjoner.

8.2 Noen måter verdier påvirker vitenskapelig arbeid på

Verdier styrer *spørsmål*

Kunnskap oppnådd gjennom forskning er resultat av handlinger og beslutninger. Vi *avgjør* hvilke spørsmål vi skal stille, og hvordan vi skal gå frem for å besvare dem. En *beslutning* er noe vi tar på bakgrunn av *hvilke mål vi har og oppfatninger om hvordan målene kan oppnås*. Hvilke mål vi har, reflekterer verdier og preferanser. Siden *beslutninger* fattes på bakgrunn av mål vi har, er beslutninger per definisjon verdiladete. At vitenskapen er verdiladet i denne forstand, er verken kontroversielt eller overraskende.

Hvilke mål, interesser og verdier som motiverer oss, er mange. Kanskje er et bestemt prosjekt motivert av økonomiske interesser,